

20. szám.

ISKOLAI LAP,

protestans növelészeti közlöny.

Szeged, 1861. september 20.

Felelős szerkesztő: Szoberényi Lajos. (Lakása: Életház utca, 55-dik szám.) Főmunkatárs: Vince Sándor.	<i>Megjelen:</i> Minden hónap 10., 20. és 30-dikán. <i>Előfizetési díja:</i> Egész évre 2 forint, félévre 1 for.
--	---

A soproni ev. tanítóképezde.*)

Sok mondatott a semináriumok mellett és ellen, amit ismételni fölösleges volna, s t. Petz urnak igaza lehet, midőn azokat oly veszélyeseknek állítja, főkép az ifju jellemi kiképzése tekintetében (l. Egyb. és Isk. Lap 33. sz.), s én magam, ki több némethoni seminariumot meglátogattam, egyáltalán nem bírtam az ottani növelésmóddal megbarátkozni; s hogy mindamellett is semináriumot állítottam fel s abban évenként 50—60 növendék képzésével foglalkozom, föltűnő lehet azok előtt, kik a soproni tanítóképezde szerkezetét nem ismerik s okaimat, melyek ezen intézet föllállítására elhatároztak, nem tudják. S hogy azokat ez ideig nyilvánosság elé nem bocsátottam, oka az, hogy inkább szeretek cselekedni mint írni, s inkább tettekkel megcáfolni az ellenem felhozott vádakat, mint azokra felelni. Miután azonban több oldalról felszólítottam, hogy adnám a felügyeletem alatt levő tanítóképezde rajzát, teszem ezt azon reményben, hogy talán sükerülend egyik s másik ellenségét a semináriumoknak meggyőzni afelől, mikép az ördög talán még sem oly fekete, mint a minőnek rajzolják.

Ifju koromtól fogva sokat törtem a fejemet azon, mit lehetne iskolatanítóink célszerű kiképzésére nézve tenni, kikről oly sokat követelünk, kikre mégis oly keveset ügyelünk, hogy miképi kiképeztetésüket egészen a véletlenre hagyjuk. S talán ez bírta superintendentiánkat arra, hogy nem annyira tehetségeimet, mint jóakaratomat tekintve, engem, midőn

*) Midőn a nt. szerző úrnak ez ismertetésért, mely nem egy uralkodó félreértést elhárít, köszönetet mondunk, egyúttal megemlítjük, hogy a soproni képezdének lapunk mai számához mellékelt rajza, szinte ez intézet egyik növendékének, Süßmann V. K.-nak műve. Szerk.

1853-ban a soproni tanintézetet újonan szervezte, szerény lelkesi állomástól elszólítván, ide tanárnak meghívott, s különösen a leendő tanítók képezésével megbizott. Növendékeim mind rendes gymnásiumi tanulók voltak, 5, 6, 7-dik osztálybeliek, kiknek a rendes gymnásiumi tanórák után, ürülvén a tantermek, adtam naponkint egy-egy órát a növeléstanban és tanmódban, egy tanártársam pedig a zenészetben oktatta őket, szinte rendkívüli órákban. S mi volt az eredmény? Volt 7—8 növendékem, rendszerint a leggyengébbek s legszegényebbek, s ezek is, ha már a 7. osztályt végezték s egy kis vérszemet kaptak, folytatták a nyolcadikat is, s azután vagy gazdatisztek, vagy theologusok lettek, s öt év elforgása alatt, míg azt a rendszert követtük, alig tudtam 10, nagyon közepszerű tanítót adni egyházainknak, s ezek, főképp a szegényebbek, kénytelenek voltak, mint azelőtt, tanítókat ott keresni ahol kaptak, s nem egyszer szabadságos katonákat, tönkrejutott mesterembereket alkalmaztak. E mellett még azt a szomorú tapasztalást is tettem, hogy növendékeim, mint szegény sorsu ifjak, a nép legalsóbb osztályainál szállásolván, erkölesi tekintetben ezer veszélyeknek voltak kitéve, s én legjobb akaratom mellett sem örködhettem fölöttük eléggé, s ha egyik s másik közülök állomást nyert, nem bocsáthattam el azon öntudattal, hogy az illető egyháznak, habár csekély képzettségű, de legalább erkölesileg romlatlan egyént adhattam volna.*) Ezen a bajon segíteni kellett; segíthetni pedig csak úgy véltem, ha növendékeimet magam növelhetem, ha azok folytonosan szemem előtt leendenek s velem egy családot képezendnek. — Ugyde a német semináriumi rendszert utáltam, s ha már magyar ifjainknak a németekétől egészen eltérő természeténél fogva is alkalmazhatónak nem tartottam volna, nem alkalmazhattam volna azon következmények miatt, melyek az ily rendszerből okvetlen folynak, s melyeket igen helyesen emelt ki t. Petz ur az idézett cikkben. És mégis, ha növeltetésükre hatni akartam, elkerülhetetlen volt, hogy velem egy épületben lakjanak.

S az Isten rásegített, hogy egy ily épületre szert tehettem. Itt tizennégy tágas lakszoba van a növendékek számára, hol 4—4 szállásol együtt, mindegyiknek külön ágya, egyszerű ágyneművel ellátva, s mindegyik szobában egy zongora, melyen magukat, amidőn idejök engedi, gyakorolhatják. Együtt

*) Ugyanezen panaszt hallottam a többek közt a weimari és eisenachi képezde-igazgatóktól is.

lakom velük magam is, és még két tanítótársam, kik mindnyájan egy családot képeztünk; növendékeink mindnyájan gyermekeink, kikkel együtt imádkozunk, együtt dolgozunk, együtt mulatunk, amikor időnk engedi. Felügyeletre nem sok szükség van; a házi rendet, mely az ifjút a szükséges szabadságtól nem fosztja meg, kiki tudja, s ahhoz szabja magát. Akik semináriumot másképp nem tudnak maguknak képzelni, mint zárdai szigorú rendszabályokkal, azzal vádolnak, hogy kevés rendet tartok intézetemben; de én rabszolgákat nem akarok növelni s meglegszem, ha növendékeim becsületérből teszik kötelességüket s kerülnek minden kihágást, s inkább elnézem az ifjui kor holmi aprólékos tévedéseit, mint hogy túlságos szigor által képmutatókká tegyem őket. S rendszeremnek azon eredményét tapasztaltam, hogy feslett erkölcsű ifjak, kiknek megjobbulása iránt már-már kétségbe estem, lassankint fölthagytak rossz szokásaikkal, melyeket magukkal hoztak az intézetbe, s jó emberekké váltak, mindazok pedig, kik ez ideig az intézetből kiléptek, számszerint három év elforgása alatt 35, úgy viselik magukat hivatalukban, hogy legkisebb panasz sincs ellenök, s mindnyájan pietással emlékeznek vissza ezen intézetre, mit hozzám intézett számos leveleik eléggé tanusítanak.*)

A soproni képezdébe egyébiránt csak oly ifjak vétetnek fel, kik legalább is 4 gymnásiumi osztályt dicséretesen végeztek s a zenészetben a szükséges előismerettel birnak; s hogy ezeket megszerezhessék maguknak, már a 3-dik gymnásiumi osztályban oktattatnak a zongorázásban, violinban, énekben, s az ilyek, amennyire a helyiség engedi, lakást is nyernek

*) Ezzel ellenkezőt látszik tanusítani Bodicky Jaroslawnak a Priatel skoly a lit. című lapban közlött cikke, mely a panszláv izgatók szokott modorában oda látszik irányozva, hogy testvéreit egy tót praeparandia felállítására buzdítsa, — aminek, ha valaha létesülne, senki sem tudna jobban örülni, mint én. A soproni praeparandia magyar-német, ezt bülesen tudják tót atyánkfiai; s ha mégis idejőnek s itt szivességből felvétetnek, úgy hiszem, nincs joguk azt követelni, hogy kedvökért itt egy tót kathedrát állítsunk fel. Ami a Benzurféle alapítványt illeti, tévedésben van közlő, ha azt hiszi, hogy az felsővidéki tót ifjak számára létezik. A b. alapító csak azt kötötte ki, hogy ha születése helyéről, Jaszenováról, kerülne ide ifju, arra caeteris paribus tekintet legyen. S Bodicky ur, ki amellet, hogy az intézet általános jótékonyságában részesült, amennyiben itt 48 forintért lakással, étellezéssel s minden egyébbel ellátatott, még a Benzurféle szorgalomdíjban is érdemén fölül részesítettett, bizony nem szépen hálálta meg mindezt azon intézetnek, mely bizonynyal nem volt irányában rossz mostohaatyja. Övé a dicsőség, első hálátlan növendéke lehetni a soproni tanítóképezdének! Hanem van erre a magyarnak egy jellemző példabeszéde, s ezt jövődöre megjegyezzük magunknak.

a képezdei épületben. Az épületben sajátkép 48 növendék számára van hely; minthogy azonban egy tanári lak jelenleg még nincs elfoglalva, 56-ot szállásolhatunk el; a többi ezen számon fölül az intézetben kívül kénytelen magának lakást fogadni.

A sajátképi tanfolyam két évi, egy harmadik gyakorlati évvel. Képességi bizonyítványt csak azok nyernek, kik a gyakorlati évet is itt töltötték s a képességi vizsgát az egyházkerületi bizottmány előtt jó sikerrel letették. Az ilyenek mint rendes tanítók alkalmaztathatnak; akik pedig csak egyszerű képezdei bizonyítvánnyal vannak ellátva, rendszerint még mint segédek kötelesek bizonyos időig foglalkozni. — Az oktatási nyelv magyar-német. Tantárgyak: a vallásból a káté magyarázata, a szentírás ismerete, bibliai történetek, egyháztörténelem, — növelés- és oktatástan, — magyar és német nyelv és irály, földrajz és történelem, természetrajz, természettan, számtan, téralak- és mértan, a gazdaságból a haszonkertészet, méhészet, selyemtenyésztés, — a zenészetből zongora, volin, ének, orgona, general-bass — végre szépírás és rajz. A gyakorlati tanfolyambeliek azonkívül, hogy a helybeli polgári iskolákat látogatják, gyakoroltatnak különösen a katechizálásban, egyházi szónoklatban, amennyiben ebben az iskolamesternek is jártasnak kell lenni, hallgatják a gymnásiumban az észtant, az orgonán a képezde által összeállított egyházi melodiákat begyakorolják, s végül a kezdőket a zenészet elemeiben oktatják, ezenkívül szabad óráikban iskolai tantárgyak kidolgozásával foglalkoznak, mihez a képezdei könyvtár rendelkezésére áll. — Az intézetben van látva minden szükséges taneszközökkel, ezek közt egy, mintegy 2000 kötetből álló, többnyire pedagógikus tartalmu könyvtárral.

Azon növendékek, kik az intézetben laknak s ugyanott láttatnak el élelmezéssel is, fizetnek egész évre 48 frtot, a szegényebbek 32 frtot, mit azonban több szegény növendék helyett egyes jötevők fizetnek le, hatan egészen ingyen vétetnek fel. Ezenkívül szorgalomdíjakban is részesítettnek egyes növendékek; a legközelebb lefolyt tanévben 11-en nyertek 10—24 frt díjpénzt, 6 helyett egyes jötevők fizették le az évi járandóságot, 6 pedig ingyen láttatott el az intézetben mindennel. A növendékek összes létszáma most 67, kik közül időközben eltávozott 9.

Az intézet fenntartása évenként kerek számmal 4000 frtba kerül, felét a növendékek kintartására, felét a tanítók fizetésére s egyéb szükségletekre számítva. Ebből mintegy 1800 forintot a növendékek fizetnek, 500 forintot a soproni gyüle-

kezet ad a tápintézetbeli jövedelemből, mintegy 400 forint öt évre kötelezett 5 forintos részvények útján foly be, 100 forintot az intézet tőkái jövedelmeznek, a hiányzó összeget pedig egyes jötevők kegyes adakozásaiból kell pótolni.

Nem hagyhatom érintetlen azon nehézségeket is, melyekkel e kezdő intézetnek küzdeni kell. Már az nagy baj, hogy az igazgató nem szentelheti magát kizárólag az intézetnek, miután a gymnasiumban s theologiai intézetben is kötelezve van órákat adni; s azután iszonyu teher gyanánt nehezedik vállaira azon gond, mikép teremtsen elő a hiányzó összeget az intézet fenntartására? Súlyosbitja gondjait azon körülmény, hogy tanítótársai, illetőleg segédei majd évenként változnak, miután az intézet, semmi biztos jövedelemforrása nem lévén, csak nagyon szegényesen dotálhatja őket, mindamellett, hogy nagy lekötöttség alatt vannak. Az első német semináriumok növendékei lévén, az ott elsajátított rendszert akarták itt is alkalmazni, nem gondolván meg, hogy itt magyar ifjakkal volt dolguk, s kellemetlenségeket okoztak maguknak, ami azután elkedvetlenítette őket; a mostaniak saját intézetünk növendékei, elég ügyes fiatal emberek, kik szívvel lélekkel az intézetnek élnek, de hiányzik náluk még az érettebb kor bígadtsága s azon tekintély, melyet csak a tanítványok bizodalma biztosíthat a tanítónak. Ezekhez járul még, hogy minden kézikönyveket, nemesak az intézet, hanem a népiskolák számára is magának kell előállítani.

Nagy bajt okoz az is, hogy itt különféle koru, különféle nyelvű, különféle képzettségű ifjak gyűlnek össze az ország minden vidékeiből, 14—20 évesek, 4, 5, 6 gymnasiumi osztályt végeztek s olyanok is, kik egy nyelvet sem beszélnek tisztán, s általában gyenge tehetségűek, kiknek még a szükséges előismeretek hiányát is nagyobb részint itt kell pótolni, — s mégis nagyobb részint, még mielőtt a teljes képezdei tanfolyamot bevégeznék, elszóllítatnak innen, miután egyházaink inkább akarnak félig, mint épen nem készült tanítókat alkalmazni.*) S hogy ennél fogva vannak képezdénknél hiányai is, az tagadhatlan, s tulságos igényeket egy ily kezdő intézet iránt csak az formálhat, kinek nincs a felől semmi fogalma, mennyi nehézségekkel kell itt küzdenünk!

Végre nagy baj még az is, hogy a növendékek legnagyobb része csak fizetés mellett vétethetik föl, mely habár nagyon mérsékelt is, mégis sok szegény ifjat visszatartóztat,

*) Azon 35 növendék közül, kik ezideig az intézetből kiléptek s alkalmazást nyertek, csak 4 tette le a képességi vizsgát.

kiből talán, ha módja volna magát kiképezni, a legjobb tanító válnék. Azért nagyon ohajtandó volna, ha az ily intézeteket az egyetem venné pártfogása alá. Mert szegény egyházainkat, melyek különben is ezerféle kiadásokkal vannak terhelve, alig kötelezhetjük arra, hogy ezeket is fenntartsák; egyesek áldozatkészsége pedig, bár még oly fényesen nyilatkozzék is, ha minduntalan igénybe vétetik, előbb utóbb kifárad, s arra nézve, ki azt igénybe venni kénytelen, mindenkor lealázó. Azért valóban ideje volna, hogy a haza, melynek minden időben hű polgári voltunk, valahára édes gyermekivé fogadna bennünket!

Pálfy József.

A prot. tantervnek a r. kath. tantervhez idomítása tárgyában a dunántúli ág. vall. egyházkerületnek, 1817-ki martius 17-kén Kőszegen tartott egyházkerületi kis gyűlésben kelt, a nm. m. k. helytartó tanácshoz fölterjesztett tudósítása.

Serenissime Caesareo-Regie Princeps, Archidux, Regni Hung. Palatine, Excelsum Regium Loettle Consilium Hungaricum, Domine Domini Benignissime Gratosissime.

Eam Suae Majestatis Sacratissimae Domini nostri clementissimi sub. Nro 36299. anni recenter evoluti nobis iteratim Benigno- Gratiouse intimatam altissimam Indulgentiam, ut relate ad Systema litterarium pro Romano-Catholicis praescriptum, ad Evangelicorum quoque scholas extendendum et applicandum subversantes nefors reflexiones nostras proponere possimus, profunda cum gratitudinis veneratione excipientes, concessa hae nobis libertate usi fiduciali candore humillime declaramus: Systema hoc jam in ipsa basi et structura sua scholis nostris applicabile non esse. Ideo nimirum: quia contra positivas legum dispositiones directioni R. Catholicae obnoxiantur. — Quia item juxta stabilitam tradendarum scientiarum partitionem in Gymnasiis Evangelicis ultra Rhetoricam doceri non posset; altioribus quippe studiis Academiae (qualem nos non habemus; nec habendi capaces sumus) attributis. — Quia porro Classici libri, nostrae religionis principiis accommodi a a potiori exularent; successiva quoque aliorum ipsis nefors principiis nostris adversantium introductio annutui nostro haud subjaceret. — Quia denique tanto numero constituntur Docentes et tanta illis ordinantur Salaria, quae vires nostras exce-

dunt. — Accedit, quod (uti ex demisse advoluto combinatorio videre est) plures quoque scientiae et per pauciores docentes tradentur in scholis nostris, quam in Systemate praescriptum est. Sed et id principalem reflexionem subit, quod Systema hoc non possit pro illo haberi, de quo in Article 26: 179°/₁ velut etiam ad Evangelicos applicando provisio facta est, ea specifica cum denotatione, ut vigor illius a Diaetali sanctione pendeat. Demississime proinde Serenitatem Vestram Caesareo Regiam et Excelsum Regium Locumentiale Consilium oramus, diguentur cum his praeductis reflexionibus una supplices humillimas preces nostras referre, pro eo quippe, ut Sua Majestas Sacratissima Dominus noster clementissimus eadem aequanimi benignitate, qua proponi illas indulsit, suscipere quoque propositas, cumque diserta novissimae quoque Legis in Article 26: 179°/₁ contenta provisio, rationem, normam et ordinem docendi atque discendi, totam nempe Coordinationem Literariam et Directionem Evangelicis utriusque Confessionis deferat (salvo utique hoc etiam respectu supremae Regiae Inspectionis Jure), nos porro quoque sub hac Legis provisione tutos et a Systematis literarii R. Catholici ad nostras etiam scholas quoquo modo fienda extensione et applicatione immunes conservare clementissime dignetur.

Reflexe porro ad novissimum sub Nro 5164. de 18. Febr. Anni currentis benigno gratiosum Intimatum, quo mediante, quid relationi huic hactenus remoram injecerit, referre jubemur; sub % demisse advolutus Protocolli nostri Districtualis Extractus testatur, Objectum subversans eodem immediate anno 1807, quo B. Grsum Intimatum eatenus ad nos pervenit, in generali Districtuali Conventu nostro pertractatum et eas, quae in praemissis deductae sunt, reflexiones stabilitas ac una pro uberiori totius Systematis literarii pervestigatione et ruminatione Deputationem ordinatam fuisse, ea simul cum determinatione, ut cum objectum hoc omnes superintendentias aequaliter concernat, Operatum Deputationis Pesthini celebrando Generali omnium Superintendentiarum Conventui, opportuna eatenus curaturo, exhibeatur. Ob subsecuta interim eodem anno Regni Comitia, Generalis idem Conventus celebrari non portuit. Mox vero ingruentes in regnum hostiles invasiones prout ipsis Dicasteriis, ita nobis quoque omnibus in filo agendorum impedimenta et remoram causarunt. Quam proinde benigno-gratiosae ignosci supplices petimus fiducialiterque speramus.

Altis in reliquo Benignitati et Gratiis substrati demississimae venerationis cultu perseveramus humillimi et obsequentissimi servi Superintendentia Aug. Conf. Transdanubiana.

/. Kivonat az 1807. július 1-én Csöngén tartatott kerületi gyűlés jegyzőkönyvéből.

18. Ugyan a F. M. Királyi Helytartó Tanácsnak Budán Aprillis 7. 1807. a 6927. szám alatt költ kegyes jelentése az iránt, hogy mind a két valláson lévő Evangelicusok oskolai dolgának a Katholicusokéhoz való alkalmaztatására nézve benyújtott Remonstratio ő Felségének eleibe terjesztvén, méltóztatott ő Felsege kegyelmesen azt rendelni, hogy nem fog akadályoztatni, hogy a már átküldött Tanítási rendszabás iránt a minémü gyökeres ellen vetései lennének a Superintendenciáknak azokat ő Felségének eleibe terjesszék. Melly Felseges engedelemhez képest azon tanítási rendszabás elől vétettvén, a Targyról való közönséges Tanácskozáskor mindjárt e következő észrevételek tétettek.

1. Hogy a Törvények világos értelme ellen az Evangelika Oskolák kormánya a catholicusokra bizattattnék.

2. Hogy classicusoknak az Evangelicusok által sehol bé nem vétett könyvek hozattattnának bé.

3. A Tudományoknak oly elosztása találtattnék, hogy a Sopronyi Gymnasiumban nem volna szabad Rhetorikán fellül tanítani, vagy pedig azt Academiává kellene tenni.

4. Az alsó Oskolákban két tanító és nagyobbakban négy rendeltettnék s ezeknek

5. Oly nagy fizetések rendeltettnének, mellyek erőnket fölül haladnák.

De hogy ezen tárgy mennél fontosabban felvétettessék, azért egy Deputatio rendeltetett az Egyháziak részéről T. Töpler Sámuel, Kiss János, Berky Mihály, Halasy Mihály és Hrabovszky István Predikátor urakból, a világi rend részéről pedig Torkos István, Vidos Zsigmond, Gömbös Antal, Artner Sámuel, Tóth Sándor és Barcza István Urakból, nemkülönb a Sopronyi Gymnasiumban Tanító Professor Urakból oly utasítással, hogy az átküldött tanítási új intézetet odahaza nyomosan vizsgálóra venni, észrevételeiket odahaza különösen fel tenni s a jövő Aug. Hónak 4. napján Ujfaluban Barcza István Urnál összegyülvén, oda munkájokat készen elhozni, és akkor mindnyája vélekedését egybe olvasztván, egy kellő munkát készíteni s a Fő Inspector Urnak meg küldeni tartozzanak a végett, hogy a jövő Aug. Hó 20. napján tartandó Pesti generalis gyűlésre az oda menő küldöttek által leküldetthessék. (Gammauf gyűjteményéből.) Közli G—y.

Melléklet: A soproni tanítói képezde rajza.

Nyomatott Szegeden, Burger Zsigmondnál.